

Anarkisterna i Ryska Revolutionen

Paul Avrich

1967

“Lusten att förstöra är också en kreativ lust”, Bakunin skrev dessa ord 1842, och ryska anarkister längtade efter en social revolution som skulle svepa bort den Tsariska ordningen och inleda det statslösa milleniet.

I februari 1917 verkade denna länge närda dröm till sist bli verklighet. När upproren bröt ut i Petrograd och krossade monarkin till dammkorn, hyllade anarkisterna glädjefyllt dom som den spontana uppresningen som Bakunin hade förutsagt nästan sjuttiofem år tidigare. Auktoritetens fullständiga kollaps övertygade dem om att den gyllende tidsåldern hade kommit, och dom kastade sig själva in i uppgiften att eliminera vad som fanns kvar av Staten och överföra land och fabriker till det vanliga folket.

Inom loppet av veckor skapades anarkistfederationer i Petrograd och Moskva med målet att förvandla de två huvudstäderna till egalitära (jämlika, klasslösa) kommuner modellerade på en idealiserad bild av 1871 års Pariskommun, en händelse förheligad till anarkistiskt legend. “Genom en social revolution till den Anarkistiska Kommunen” var deras slagord - en revolution utformad att ta bort regering och ägande, fängelser och militärbarracker, pengar och profitt och sedan påbörja ett statslöst samhälle grundad på det frivilliga samarbetet mellan fria individer.

“Leve Anarkin! Få parasiterna, härskare och präster - bedragare allihopa - att darra!”

Allt eftersom revolutionen samlade styrka, spred sig rörelsen snabbt till andra byar och städer. På de flesta platser föll anarkisterna in i tre kategorier, Anarko-kommunister, Anarko-syndikalister och Anarko-Individualister.

Anarko-kommunisterna, som tog deras inspiration ifrån Bakunin och Kropotkin, föreställde sig en fri federation av kommuner i vilken varje medlem skulle belönas efter hans behov. De såg på millenieskiftet i en romantiskt spegel vilken reflekterade ett förindustrialiserat Ryssland med jordbrukssamhällen och hantverkarkooperativ. De hade lite användning för storskaliga industri eller byråkratiska arbetarorganisationer. I tumulten som följde Februari Revolutionen, började de att konfiskera ett antal privata hus - den viktigaste var P.P Drunovs dasha i Petrograd, och det gamla Affärsmanna klubben i Moskva (vilket döptes om till Anarkins Hus) - som högkvarter för deras jordbrukskommuner.

Anarko-syndikalisterna å andra sidan, satte deras hopp till fabrikskommittéerna som kärnan för det framtida fria samhället. Möjligheten av en ny värld centrerad runt industriell produktion avskräckte dem inte det minsta. Sannerligen, stundtals visade de maskinkulten en nästan futuristisk hängivenhet. Deras var den västerländska beundran inför teknologiska framsteg, i kontrast med den Slavofiliska längtan hos anarko-kommunisterna efter en oerersätlig tid som kanske aldrig hade existerat från början. Ändå gav syndikalisterna inte efter för en okritisk dyrkan av massproduktion. Djupt influerade av Bakunin och Kropotkin, förutsåg de faran att människan kanske skulle fastna i växlarna och spakarna i en centraliserad industriell maskin. De kollade bakåt de också, efter en väg ut till ett decentraliserat samhälle av arbetarorganisationer i vilka arbetarna verkligen kunde vara herrarna över sina egna öden. Med deras slogan “arbetarkontroll”, kom syndikalisterna att utöva ett inflytande i fabrikskommittéerna, oproportionellt jämfört med deras antal. Men eftersom de förkastade en centraliserad partiapparat var de aldrig i position att leda arbetarklassen på en stor skala. I slutändan, lämnades det åt Bolsjevikerna, som inte bara var utrustade med en effektiv partiorganisation men också en medveten längtan efter makt vilken syndikalisterna saknade, att fänga de industriella arbetarna i fabrikskommittéerna och fackföreningarnas lojalitet.

Anarko-individualisterna avvisade både anarko-kommunisternas territoriala kommuner och syndikalisternas arbetarorganisationer. Endast oorganiserade individer, ansåg de var säkra ifrån tvång och dominering och därför kapabla att vara sanna mot anarkismens ideal. Inspirerade av Nietzsche och Max Stirner, idealiserade dom egot över och framför kollektivets enighetskrav och i vissa fall visade på en distinkt aristokratisk tänkande och handlande. Anarko-individualism attraherade ett lite antal anhängare av bohemiska konstnärer och intellektuella och stundals enstöriga banditer som fann uttryck för deras sociala utanförskap i våld och kriminalitet, med död som den yttersta formen av självhävdelse, den yttersta flykten ifrån det organiserade samhällets tvångströja. I kontrast predikade Tolstoyska grupper här och där, det kristna ickevåldsevangeliets och även om de hade få band med de revolutionära anarkister var deras moraliska inverkan på rörelsen märkbar.

För alla anarkistgrupper, anarkist-kommunister, anarko-syndikalister, individualister - vände snart det stora hopp som Februari Revolutionen rört upp till en bitter besvikelse. Monarken hade omkullkastats men Staten stod ändå kvar. Vad hade ägt rum i februari? frågade en anarkisttidning i Rostov-on-Don. “Inget speciellt. I

Nicholas den Blodiges ställe, hade Kerensky den Blodige satt sig på tronen” Anarkisterna kunde inte vila förrens den provisoriska regeringen, likt dess tsariska föregångare hade svepts undan. Inom kort fann de sig själva göra gemensam sak med deras ideologiska motståndare, Bolsjevikerna, den enda andra radikala grupp i Ryssland som pressade för den omedelbara förgörelsen av den ”borgliga” staten.

Den intensiva fientligheten anarkisterna länge känt emot Lenin skingrades snabbt allt eftersom 1917 rörde sig framåt. Imponerade av en serie ultraradikala uttalande Lenin hade gjort sedan hans återkomst till Ryssland, fick vissa anarkister att tro att Bolsjevikledaren hade tagit av sig den Marxistiska tvångströjan för en ny teori om en revolution ganska likt deras egen. Lenins Aprilteser till exempel, innehöll en lista av bildstormande förslag som anarkistiska tänkare länge hade vurmat för; omvandlingen av det ”plundrande imperialistiska” kriget till en revolutionär kamp emot den kapitalistiska ordningen; avståndstagande ifrån en parlamentarisk regering till stöd för en regim av sovjeter utformat efter Pariskommunen; avskaffandet av polis, armén och byråkrati; utjämnandet av inkomst. Trots att Lenins huvudsysselsättning av övertagande av makten fick några att stanna upp, fann fler än ett fåtal anarkister hans åsikter tillräckligt harmoniska med deras egna att tjäna som en bas för samarbete. Vilka misstankar de fortfarande än hade, las för stunden åt sidan. Lenins upprop för ett ”uppbrott och en revolution tusen gånger mer kraftfull än det i Februari” hade en distinkt Bakunistisk ton och var precis vad de flesta anarkister ville höra. Sannerligen, en anarkistledare i Petrograd var övertygad att Lenin avsåg att påbörja anarkism genom att ”vittra bort staten” så fort han fick grepp om den.

Således hände det sig så att under de åtta månader som separerade 1917 års revolutioner åt, lade både anarkisterna och Bolsjevikerna ner sina ansträngningar mot samma mål, förgörelsen av den Provisoriska Regeringen. Trots att en grad av försiktighet fortlevde på båda sidorna, noterade en prominent anarkist att på de mest vitala frågorna existerade ”en perfekt parallellism” mellan de två grupperna. Deras slagord - ”Ner med kriget! Ner med den Provisoriska Regeringen! Kontroll över fabriken åt arbetarna! Land åt bönder!” - var ofta identiska, det utvecklades till och med en slags kamratskap mellan de sedan länge antagonister frambringad av deras gemensamma uppgift. När en Marxistisk talare sa åt en publik av fabriksarbetare att anarkisterna splittrade solidariteten av Ryska arbetare, skrek en rasande åhörare ”Det räcker! Anarkisterna är våra vänner”, en andra röst, hördes dock muttra, ”Gud rädda oss från sådana vänner!”

Trots att Anarkisterna och Bolsjevikerna var enade i deras beslutsamhet att omkullkasta den Provisoriska regeringen, uppstod oenighet mellan dem över frågan om tidsplan. Under våren och sommaren 1917, pressade anarko-kommunistiska militanter i huvudstaden och i Kronstadt för en omedelbar revolt, medan Petrograds Bolsjevikkomité argumenterade för att stunden inte ännu var mogen, att ett odisciplinerat utbrott av anarkister och lägre rankade Bolsjevik skulle enkelt krossas. Anarko-kommunisterna däremot, tänkte inte rätta sig efter någon politiskt grupp, Bolsjevikerna inkluderade. Otåligen inför milleniet, tryckte de framåt med sina planer för ett väpnat uppror. Anarkistiska agitatorer uppmanade sina lyssnare att revoltera utan några mer fördröjningar, försäkrade dem att det inte behövdes någon hjälp ifrån politiska organisationer ”för att Februari Revolutionen ägde också rum utan ledarskap ifrån något parti”

Anarkisterna behövde inte vänta länge. Den 3 juli, utbröt folkskaror av soldater, Kronstadts sjömän och arbetare i en öppen uppresning i huvudstaden, och krävde att Petrograd Sovjeten skulle ta makten (även om anarkisterna ibland dem var mer intresserade av krossa staten än att överföra auktoritetens tyglar till Sovjeterna). Petrograd Sovjeten däremot, vägrade att stödja den bråmogna uppresningen och efter ett par dagar av sporadiska oroligheter kuvades upprorsmännen. Det vore en överdrift att kalla juli-dagarna en ”anarkistisk skapelse”, såsom en talare på en anarkistiskt konferens gjorde 1918. Å andra sidan, borde anarkisternas roll inte förminskas. Tillsammans med Bolsjevikiskt folk och oanslutna radikaler handlade de som bromsflugor och drev soldaterna, sjömännen och arbetare in i den döfödda revolten.

I Julidagarnas kölvatten, förverkligades delvis Bolsjevik Kommiténs farhågor, då partiets ledare arresterades eller tvingades gömma sig. Dock var Bolsjevikerna långt ifrån krossade. I oktober var de faktiskt starka nog att sätta igång deras lyckade uppror emot Kerensky-regimen, ett uppror i vilket anarkister ännu en gång var ibland de mest energiska deltagarna. (Det var minst fyra anarkistiska medlemmar i den Bolsjevikdominerade Militära Revolutionära Kommitén vilka planerade statskuppen). Bakunin och Kropotkins förkunnande emot politiska kupper till trots, tog anarkisterna del i ett maktövertagande i tron om att den makten, väl fångad, kunde på något sätt bli diffuserad och eliminerad.

Knappt hade en dag gått förrens de kom på andra tankar. Den 25 oktober, när Bolsjevikerna proklamerade en ny "Sovjetregering" och skapade ett centralråd av Folkets Företrädare (Sovnarkom) bestående exklusivt av medlemmar ifrån deras egna parti, återmindes anarkisterna Bakunins och Kropotkins varningar att "proletariatets diktatur" skulle egentligen betyda "Det socialdemokratiska partiets diktatur". Genast började de att protestera, argumenterande att en sådana koncentring av politiskt makt skulle förstöra den sociala revolution som hade påbörjats i februari. Revolutionens framgång, insisterade de, hängde på decentraliseringen av politiskt och ekonomiskt auktoritet. Sovjeterna och fabrikskommittéer måste förbli decentraliserade enheter, fria ifrån domineringen av partichefer eller så kallade folkets företrädare. Om någon politiskt grupp skulle försöka förvandla dem till tvångsverktyg, måste folket vara reda att ta till vapen en gång till.

Anarkistcirklar i Petrograd, surrade snart med prat om "en tredje och sista stadium av revolutionen", en sista kamp mellan "Socialdemokratisk makt och den kreativa anden hos massorna, mellan de auktoritära och frihetliga systemen, mellan Marxistiska principer och anarkistiska principer". Det var ett olycksbådande sorl ibland Kronstadt sjömännen till den grad att om den nya Sovnarkom vågade föråda revolutionen, skulle kanonerna som besegrade Vinterpalatset besegra Smolny (Bolsjevik regeringens högkvarter) likväl.

"Där auktoriteten börjar, där slutar revolutionen!"

Anarkisternas missnöje ackumulerade snabbt. Den andra november publicerade den nya regeringen en Deklaration av Rysslands Folks Rättigheter, vilken försäkrade den "oavhändliga rätten" hos varje nationalitet att uttrycka sitt självbestämmande genom att skapa en självständig stat. För anarkisterna, representerade detta ett steg bakåt, en tillbakagång ifrån det internationalistiska och statslösa idealet.

Till våren 1918 hade en ny politiskt polis, Cheka, etablerats, landet hade nationaliserats, fabrikskommittéerna hade underordnats till ett statskontrollerat nätverk av fackföreningar - kortfattat, en "förmyndarstat" hade ställts upp, "vår tids varböld", som Khrakovs Anarko-kommunistiska Association beskt beskrev det.

Enligt en anonym anarkistpamflett ifrån denna period, hade koncentringen av auktoritet i Sovnarkom, Cheka och Vesenkha (Högsta Ekonomiska Rådet) händer klippt sönder allt hopp om ett fritt Ryssland: "Bolsjevism, bevisar dag efter dag, steg efter steg, att statsmakt besitter oavhändliga karakärsdrag; den kan ändra sin etikett, sin "teori" och dess tjänstemän, men i dess essens forstätter den blott vara makt och despotism i en ny form."

Pariskomumen, en gång påberopad som det ideala samhället att ersätta den övergångsregeringen, blev nu anarkisternas svar på Lenins dikatur. Industrierbetarna blev tillsagda att "avvisa företrädarnas ord, orders och dekret" och att skapa deras egna frihetliga kommuner efter 1871 års model. Samtidigt föraktade anarkisterna lika mycket Kadetterna, SRs och Mensjevikernas "parlamentariska fetisch", och det är en passande symbolik att en anarkistiskt sjöman ifrån Kronstadt, Antaolil Zhelezniakov, ledde det detachement vilka upplöste den konstituerande samlingen i januari 1918, och avslutade dess endast en dag gamla liv.

Den ström av smädande av den Sovjetiska regeringen nådde en höjdpunkt i februari 1918, när Bolsjevikerna återupptog deras fredsförhandlingar med tyskarna vid Brest-Litovsk. Anarkister gick samman med andra "internationalister" på vänsterkanten - vänster SRs, Mensjevik Internationalister och vänster-kommunister för att protestera emot någon som helst anpassning till Tysk "imperialism". Åt Lenins argument att den Ryska Armén var för utmattad för att slåss ännu mer, svarade anarkisterna att professionella arméer var förlegade i vilket fall, att försvaret av revolutionen var nu de folkliga massornas uppgift, organiserade i partisandetachment. En ledande anarko-kommunist, Alexander Ge, uttalade sig lidelsefullt emot beslutet om fredsavtal: "De anarkistiska kommunisterna proklamerar terror och partisankrigsföring på två fronter. Det är bättre att dö för den världsomspännade socialistiska revolutionen än att leva som ett resultat av en överenskommelse med tysk imperialism."

De anarkistiska kommunisterna och deras syndikalistiska kamrater hävdade att guerillagrupper, organiserade spontant och lokalt, skulle trakassera och demoralisera inkräktarna och slutligen tillintetgöra dom precis som Napoleons arme hade krossats 1812. Volin, en syndikalistledare, skissade upp denna strategi i livliga termer; "Hela uppgiften är att hålla ut. Att göra motstånd. Inte ge sig. Att slåss. Att föra obarmhärtigt partisankrigsföring - här och där och överallt. Att avancera. Eller falla tillbaka, att förstöra. Att plåga, att trakassera, att tära på fiende."

Men anarkisternas upprop var för döva öron. Brest-Litovsk-avtalet, till och med värre än vad Ge och Voline hade fruktat, skrevs under av Bolsjevik-delegationen den 3 mars 1918. Lenin insisterade att avtalet, strängt som det var, försäkrade en desperat behövd andningspaus vilket skulle möjliggöra för hans parti att befästa revolutionen och sedan föra den framåt. För de rasande anarkisterna var dock avtalet en förnedrande kapitulation inför de reaktionära krafterna, ett förräderi emot den världsomspännande revolutionen. Det var sannerligen en "obscen fred", sa de, och upprepade Lenins egna beskrivning. När Sovjeternas fjärde kongress hölls den 14 mars för att stadfästa avtalet, röstade Alexander Ge och hans anarkistkamrater och delegater (de var 14 stycken allt som allt) i opposition.

Dispyten över Brest-Litovsk-avtalet bidrog till den växande avlägsnandet mellan anarkisterna och Bolsjevik partiet. Med störtandet av övergångsregeringen i oktober 1917 hade deras resonemangsäktenskap uppnått sitt syfte. Till våren 1918 hade majoriteten av anarkisterna blivit tillräckligt desillusionerade med Lenin för bryta med honom totalt. Bolsjevikerna för sin del hade börjat planera undertryckandet av deras forna allierade, vilka inte längre var användbara och vilkas irriterande verbala attacker var en störfaktor den nya regimen inte behövde tolerera längre. Anarkister började dessutom utöver deras irreterande verbala attacker uppvisa en mer påtaglig fara. Delvis för sina förberedelser för det förväntade guerilla kriget mot tyskarna, och delvis för att avskräcka Sovjet regeringens fientliga manöver, hade lokala anarkistklubbar organiserat detachement av "Svarta vakter" (Den svarta fanan var anarkisternas emblem) beväpnade med gevär, pistoler och granater.

En offentlig splittring skedde i april 1918, när Chekan, lanserande en kampanj för att förflytta de mer farliga anarkistcellerna ut ifrån Moskva och Petrograd. I protest, ropade anarkisterna att Bolsjevikerna var ett kast av självupptagna intellektuella som hade förått massorna och revolutionen. Politisk makt, deklarerade dom, korrumperar alltid dom som utövar den och bestjäl folket deras frihet. Men om den Gyllende tidsåldern gled dom ur händer, vägrade anarkisterna att förtvivla. Dom klängde sig orubbligt fast vid tron på att slutligen skulle deras vision av ett statslöst utopia segra.

"Låt oss kämpa vidare.", proklamerade de, "och vårt slagord ska vara; "Revolutionen är död! Länge leve revolutionen!"

Det Anarkistiska Biblioteket

Paul Avrich
Anarkisterna i Ryska Revolutionen
1967

https://libcom.org/files/AnarchistsRev_0.pdf
Fritt översatt av G.Bengtsson 2019.

sv.anarchistlibraries.net